

Lise Öğrencilerinde Sağlığı Tehdit Eden Davranışlar ve İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi

Determination of Health Threatening Behaviors and Associated Factors in High School Students

Onur Orhan¹ Nurhan Meydan Acımuş² Bilge Betül Kılıç¹ Ceren Oğuz¹

1 Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Araştırma Görevlisi, Denizli, Türkiye

2 Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Doçent Doktor, Denizli, Türkiye

Özet

Adölesanlar, sigara alkol ve uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığında en önemli risk grubundadır. 14-17 yaşlarda, bu ve benzeri zararlı maddeyi deneme riski artmakta; yetişkinlik döneminde madde bağımlılığı, artan hastalık ve ölüm riski ile karşı karşı kalmaktadır. Bu nedenle ergenlik dönemine yönelik koruyucu ve önleyici sağlık uygulamaları son derece önemlidir. Bu çalışmada Denizli ili Çameli ilçesinde bulunan liselerde öğrenim gören öğrencilerde sigara ve alkol kullanım sıklığı ve ilişkili faktörlerini araştırdık.

Anahtar Kelimeler: Adölesan, Sigara, Alkol, Madde kullanımı, Halk Sağlığı.

Abstract

Adolescents are in the most important risk group for smoking, alcohol and drug use and addiction. At the age of 4-17, the risk of trying this and similar harmful substance increases; In adulthood, people face an increased risk of substance abuse, illness, and death. For this reason, preventive and preventive health practices for adolescence are extremely important. The aim of our study; To investigate the frequency of smoking and alcohol use and related factors among students studying at high schools in Denizli province Çameli district.

Keywords: Adolescent, Smoking, Alcohol, Substance use, Public Health.

Bu makaleden şu şekilde alıntı yaptınız / Cite this article as: Orhan O, Meydan Acımuş N, Kılıç B, Oğuz C. Lise Öğrencilerinde Sağlığı Tehdit Eden Davranışlar ve İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi. Chj 2022; 3(2):1-5

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Onur Orhan, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Araştırma Görevlisi, Denizli, Türkiye
Email: onurorhan9191@gmail.com

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

GİRİŞ

Tütün kullanımı, ülkemizi ve diğer birçok ülkeyi salgın boyutunda etkilemekte ve önemli bir halk sağlığı sorunu olmaya devam etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre dünya çapında yılda 8 milyondan fazla insan tütünün sebep olduğu hastalıklardan kaybedilmektedir. Bu ölümlerin 7 milyon fazlası doğrudan tütün kullanımından, yaklaşık 1,2 milyonu ise pasif sigara dumanına maruziyetinden kaynaklanmaktadır (1). Adölesan dönem sigara kullanımı açısından en riskli dönemlerdendir. Bu dönem; fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal açıdan birçok değişimin yaşandığı, bağımsızlık duygusunun arttığı bir geçiş dönemidir (2). Adölesanların risk alma isteği sigara, alkol ve madde kullanımı gibi sağlığı olumsuz etkileyebilecek davranış ve tutumlara yönelmesine neden olabilir (3). Ülkemizin Bingöl ilinde yapılan bir çalışmada 14-18 yaş arasındaki gençlerde sigara içme prevalansı %15,8, sigara dışında bağımlılık yapıcı herhangi bir madde kullanma sıklığı %5, erkek öğrencilerde sigara içme oranı %24,1, kız öğrencilerde %7,7, erkek öğrencilerde sigara dışında bağımlılık yapıcı herhangi bir madde kullanma oranları %8,2, kız öğrencilerde %1,9 olarak bulunmuştur (15). Sigara içenlerin çoğunun adölesan dönemde kullanmaya başlamasıyla gelişen süreç yetişkin dönemde de devam etmektedir. Bu ise gençlere olumsuz rol model olacağını düşünülürken tam bir kısır döngüye dönüşmektedir (4,5). Erişkin dönemde ölüm nedenleri arasında ilk iki sırada yer alan kardiyovasküler hastalıklar ve kanser, adölesan dönemde başlanan sigara, alkol veya diğer madde bağımlılıkları ile ilişkili bulunmuştur (5). Yapılan araştırmalar sigara içen gençlerde, alkol uyandırıcı ve diğer madde kullanımının daha fazla olduğunu rapor etmektedir (6,7). Adölesanlarda sigara, alkol ve madde kullanma sıklığını değerlendirmek halk sağlığı müdahalelerinin planlanması açısından önemlidir. Bu çalışma; Denizli ili Çameli ilçesindeki liselerde öğrenim gören öğrencilerde, sigara alkol ve madde kullanma sıklığını ve ilişkili faktörleri araştırmak amacı ile planlanmıştır.

METODOLOJİ

Kesitsel-tanımlayıcı tipteki araştırmanın evrenini Çameli ilçesinde bulunan liselerde 2020-2021 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 488 öğrenci oluşturdu. Örneklem büyüklüğü OpenEpi programıyla hesaplanmış olup; N:488, p=0,50 güven aralığı: %95 (α :0.05) kriterlerine göre 216 olarak bulundu ise de çalışmanın genellenbilmesi açısından evrenin tamamına ulaşılması hedeflendi.

Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 21/04/2020 tarih ve 16605029-44-E.6514982 sayılı yazı ile anket uygulama izni alınmıştır. Etil kurul izni ise 04/03/2020 tarih ve 60116787-020/18938 sayılı yazı ile Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından verilmiştir. Araştırmamız ilçede bulunan 3 lisede gerçekleştirildi. Çameli anadolu lisesinden 224, Çameli mesleki ve teknik anadolu lisesinden 96, Çameli anadolu imam hatip lisesinden 37 öğrenci katılım sağladı. Araştırma 1 Ocak - 25 Şubat 2021 tarihleri arasında yapıldı. Öğrencilerin 131'i araştırmaya katılmak istemedi ya da Google ankete dönüş yapmadı. Bu nedenle analizimize dahil edilmedi.

Araştırmamızın bağımlı değişkeni Çameli ilçesindeki liselerde öğrenim gören öğrencilerde sigara ve alkol kullanma sıklığı olup; bağımsız değişkenleri ise öğrencilerin; sosyo-demografik özellikleri, okuldaki başarı algısı, disiplin cezası alma durumu, devamsızlık yapma durumu, arkadaş çevresinde zararlı alışkanlık varlığı ve sıklığı, bağımlılık yapıcı maddeye ulaşım kolaylığı, bağımlılıkla ilgili eğitim alma isteği idi. Çalışmaya katılan öğrencilere literatür taranarak ölçek kullanmadan oluşturulan 34 soruluk bir anket formu uygulandı. 14 soru; öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, 2 soru; sigara ve alkol kullanma sıklıkları, 13 soru; öğrencilerin arkadaş çevresiyle ilgili özellikleri ve 5 soru; bağımlılık yapıcı maddelere ulaşmayla ilgili düşünceleri sorgulamakta idi. Araştırmanın ilçede yapılarak il merkezindeki liseleri içermemesi, ailelerin sosyo-demografik özelliklerinin detaylı incelenmemesi, verilerin öğrencilere okul aracılığıyla iletilen anket yoluyla toplanması nedeniyle çekinerek istenen cevapları vermeyi seçen öğrencilerin kontrol edilememesi çalışmamızın kısıtlılıklarıdır. Araştırmanın farklı özellikteki liseleri kapsıyor olması çalışmamızın güçlü yanlarıdır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler için sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare testi, sigara ve alkol kullanım sıklığıyla ilişkili faktörleri saptamak için de lojistik regresyon analizi (backward) uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi p<0,05 kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencileri sosyo-demografik özelliklerine sınıflandıracak olursak; %62,7 si Çameli Anadolu Lisesi'nde, %26,9'u Çameli Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ve %10,4'ü Çameli Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Öğrencilerin %58'i kadın ve %42'si erkektir. Şu an yaşadıkları yer

%98,3'ü aile yanı olarak belirtildi. Algılanan gelir durumuna göre: %31,9'u geliri giderinden az, %58,9'u geliri giderine eşit bulundu. %4,2 sinde kronik hastalık ve %4,5'inde psikiyatrik hastalık varlığı belirtildi.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Sigara Kullanma Sıklıkları

Değişkenler	Kullanmıyor n(%)	Sadece 1 kez Denemiş n(%)	Kullanıyor n(%)	p
Öğrenim Gördükleri Okul				
Çameli Anadolu Lisesi	208(92,8)	4(1,8)	12(5,4)	0,194
Çameli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	91(94,8)	2(2,1)	3(3,1)	
Çameli Anadolu İmam Hatip Lisesi	32(86,5)	3(8,1)	2(5,4)	
Sınıf				
9	82(98,8)	-	1(1,2)	0,054
10	124(94,0)	4(3,0)	4(3,0)	
11	79(85,9)	4(4,3)	9(9,8)	
12	46(92,0)	1(2,0)	3(6,0)	
Cinsiyet				
Kız	197(95,2)	1(0,5)	9(4,3)	0,013
Erkek	134(89,4)	8(5,3)	8(5,3)	
Şuan Yaşanılan Yer				
Aile yanı	326(92,9)	9(2,6)	16(4,6)	0,363
Aile yanında değil	5(83,3)	-	1(16,7)	
Algılanan Gelir Durumu				
Gelir giderinden az	105(92,1)	3(2,6)	6(5,3)	0,875
Gelir giderine eşit	195(92,9)	6(2,9)	9(4,3)	
Gelir giderinden fazla	31(93,9)	-	2(6,1)	
Kronik Hastalık				
Var	13(86,7)	1(6,7)	1(6,7)	0,536
Yok	318(93,0)	8(2,3)	16(4,7)	
Psikiyatrik Hastalık				
Var	12(75,0)	-	4(25,0)	<0,001
Yok	319(93,6)	9(2,6)	13(3,8)	
Alkol Kullanma Durumu				
Kullanmıyor	327(95,6)	6(1,8)	9(2,6)	<0,001
Sadece 1 kez Denemiş	1(10,0)	3(30,0)	6(60,0)	
Kullanıyor	3(60,0)	-	2(40,0)	

Tablo 2. Öğrencilerin Okuldaki Başarı ve Davranışlarıyla İlgili Özelliklerine Göre Sigara Kullanma Sıklıkları

DEĞİŞKENLER	Kullanmıyor n(%)	Sadece 1 kez Denemiş n(%)	Kullanıyor n(%)	p
Algılanan Başarı Düzeyi				
Düşük	40(81,6)	1(2,1)	8(16,3)	0,001
Orta	270(94,1)	8(2,8)	9(3,1)	
Yüksek	21(100)	-	-	
Devamsızlık Yapma Durumu				
Yapmam	50(98,0)	1(2,0)	-	<0,001
Çok gerekliyse yaparım	270(93,4)	8(2,8)	11(3,8)	
Hakkımın hepsini kullanırım	11(64,7)	-	6(35,3)	
Disiplin Cezası Alma				
Evet	18(72,0)	2(8,0)	5(20,0)	<0,001
Hayır	313(94,3)	7(2,1)	12(3,6)	

1. Sigara Kullanma Durumu

Katılımcıların sigara kullanım sıklığı %4,8, bir kez deneyenler için oran %2,5'tir. Öğrenim gördükleri okullara göre incelediğimizde Çameli Anadolu Lisesi ve Çameli Anadolu İmam Hatip Lisesinde kullanım sıklığı eşit olup, en fazladır. (%5,4) Sadece bir kez denemiş olmak Çameli Anadolu İmam Hatip Lisesinde %8,1, Çameli Anadolu Lisesinde %1,8 dir. Çalışmada cinsiyete göre sigara kullanımı ($p=0,013$) ve psikiyatrik hastalık mevcudiyeti ($p<0,001$) ve alkol kullanma durumu ($p<0,001$) ile sigara kullanımı arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf, yaşanan yer, gelir durumu ve kronik hastalığının bulunması ile sigara kullanım sıklığı arasındaki ilişki tablo 1'deki gibidir ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Katılımcıların sigara kullanma sıklıkları ile okuldaki başarı ve davranışlarına göre yüksek başarı düzeyindeki öğrencilerin hiçbiri sigara kullanmadıklarını ve bir kez dahi denemediklerini belirtti. Algılanan başarı düzeyi yüksek bulunanlar ($p=0,001$), devamsızlık yapmam diyenler (%98,0)($p<0,001$) ve disiplin cezası alanlar(%94,3)($p<0,001$) arasında istatistiksel anlamlılık saptanmıştır(Tablo 2). Öğrencilerin sigara, alkol ve sarhoş olma durumuna göre çoğunluğu/ hepsi sigara içen (%37,5)($p<0,001$), alkol kullanan(%20,0) ve sarhoş olan (%66,7)($p<0,001$) arasında anlamlı farklılık vardır(Tablo 3). Lise öğrencilerinin arkadaş çevresi özelliklerine göre hırsızlık yapan arkadaş olmayan (%93,5)($p=0,015$) ve sık sık okuldan ya da evden kaçan arkadaş olmayanlarda(94,3)($p=0,004$) sigara kullanımı arasındaki fark anlamlıdır (Tablo 4).

Tablo 3. Öğrencilerin Arkadaş Çevresinin Zararlı Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklerine Göre Sigara Kullanma Sıklıkları

Değişkenler	Kullanmıyor n(%)	Sadece 1 kez Denemiş n(%)	Kullanıyor n(%)	p
Sigara İçen Arkadaş				
Hiçbirisi	246(98,0)	1(0,4)	4(1,6)	<0,001
Çok azı/Bazıları	76(84,4)	7(7,8)	7(7,8)	
Çoğunluğu/Hepsi	9(56,3)	1(6,2)	6(37,5)	
Alkol Kullanan Arkadaş				
Hiçbirisi	273(95,8)	3(1,1)	9(3,2)	<0,001
Çok azı /Bazıları	50(80,6)	6(9,7)	6(9,7)	
Çoğunluğu/Hepsi	8(80,0)	-	2(20,0)	
Sarhoş Olan Arkadaş				
Hiçbirisi	308(93,9)	7(2,1)	13(4,0)	<0,001
Çok azı/Bazıları	22(84,6)	2(7,7)	2(7,7)	
Çoğunluğu/Hepsi	1(33,3)	-	2(66,7)	
Sakinleştirici veya Yatıştırıcı Kullanan Arkadaş				
Hiçbirisi	323(92,6)	9(2,6)	17(4,8)	0,725
Çok azı/Bazıları	8(100)	-	-	
Çoğunluğu/Hepsi	-	-	-	
Uçucu Madde Kullanan Arkadaş				
Hiçbirisi	326(93,1)	9(2,6)	15(4,3)	0,011
Çok azı/Bazıları	5(71,4)	-	2(28,6)	
Çoğunluğu/Hepsi	-	-	-	

Tablo 4. Öğrencilerin Arkadaş Çevresiyle İlgili Bazı Özelliklerine Göre Sigara Kullanma Sıklıkları

Değişkenler	Kullanmıyor n(%)	Sadece 1 kez Denemiş n(%)	Kullanıyor n(%)	p
Sorunlarından Bahsedilecek Arkadaş				
Var	258(91,8)	7(2,5)	16(5,7)	0,282
Yok	73(96,1)	2(2,6)	1(1,3)	
Polisle Başlı Belaya Giren Arkadaş				
Var	37(88,1)	1(2,4)	4(9,5)	0,304
Yok	294(93,3)	8(2,5)	13(4,1)	
Hırsızlık Yapan Arkadaş				
Var	13(76,4)	2(11,8)	2(11,8)	0,015
Yok	318(93,5)	7(2,1)	15(4,4)	
Sık Sık Okuldan veya Evden Kaçan Arkadaş				
Var	33(80,5)	2(4,9)	6(14,6)	0,004
Yok	298(94,3)	7(2,2)	11(3,5)	
Madde Kullanan Arkadaş				
Var	19(90,4)	1(4,8)	1(4,8)	0,796
Yok	312(92,9)	8(2,4)	16(4,7)	
Bilerek Başkasının Malına Zarar Veren Arkadaş				
Var	25(86,2)	1(3,4)	3(10,2)	0,314
Yok	306(93,3)	8(2,4)	14(4,3)	
Ailenin Arkadaşları Beğenmesi				
Evet	281(94,6)	7(2,4)	9(3,0)	0,002
Hayır	50(83,3)	2(3,3)	8(13,4)	
Okulda Bağımlılık Eğitimi Alma İsteği				
Evet	223(92,9)	6(2,5)	11(4,6)	0,974
Hayır	108(92,3)	3(2,6)	6(5,1)	

2. Alkol Kullanma Durumu

Öğrencilerin sınıf (9 sınıf %98,8), kız cinsiyet(%96,6)(p=0,023), geliri giderine eşit (% 98,1)(p<0,001)olanların, devamsızlık yapmam (%100) ve disiplin cezası almam(%96,5) diyenlerin alkol kullanmama durumu arasında anlamlı fark bulunmuştur(Tablo 5)

Öğrencilerin sigara içen arkadaşlarını çoğunluk/hepsi diyenlerde alkol kullanma oranı (%18,8) ve sigara içen arkadaşı hiç olmayanlarda ise alkol kullanma oranı (%0,8) arasında anlamlı fark bulundu (p<0,001). Alkol kullanan arkadaşları çoğunluk/hepsini oluşturur diyenlerde (%50), çok az/bazıları diyenler arasında % (91,9) ve hiçbirisi diyenler içinde alkol kullanmayanlar (%98,2) arasındaki farklılık saptandı (p<0,001). Sarhoş olan arkadaşları çoğunluk/hepsini oluşturur diyenlerde alkol kullanım oranı (%66,7) ve çok azı/bazıları diyenlerde ise alkol kullanma (%11,5) arasında istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,001). Sakinleştirici ve ya yatıştırıcı kullanan arkadaş varlığı verileri anlamlı bulunmamıştır. Uçucu madde kullanan arkadaşına sahip olma durumunda hiçbirisi diyenlerde, alkol kullanma (%1,1) ve çok azı/bazıları diyenlerden alkol kullanmada (%14,3) istatistiksel olarak anlamlı bulundu (p=0,013) (Tablo 6) .

Öğrencilerin arkadaş çevresiyle ilgili özelliklerine göre alkol kullanma durumları: polisle başlı belaya giren arkadaşı olanlarda alkol kullanma (%7,1) ve böyle arkadaşı olmayanlarda alkol kullanma (%0,6) arasındaki fark anlamlıdır (p=0,002). Sık sık okuldan veya evden kaçan arkadaşına sahip olanlarda alkol kullanma (%9,8) ve bu davranışa sahip arkadaşı olmayanlarda ise alkol kullanma (%0,3) arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0,001). Buna karşın sorunlarından bahsedilecek

arkadaş varlığı, hırsızlık yapan arkadaş varlığı, madde kullanan arkadaş varlığı, başkasının malına bilerek zarar veren arkadaş varlığı, ailenin arkadaşları beğenmesi durumu ve okulda bağımlılık eğitimi alma isteği durumlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.(Tablo.7)

Sigarakullanımıyla ilişkili regresyon analizinde ise katılımcıların sigara içme risk durumları disiplin cezası alanlarda (OR:4,002, %95GA 1,05-15,21 p=0,042), arkadaşlarının sigara içme durumunda çoğunluğu /hepsi diyenlerde (OR:24,613, %95GA 5,46-110,88, p<0,001) ailenin arkadaşları beğenmemesinde (OR:4,629, %95GA 1,50-14,23 p=0,008) yüksek bulunmuştur. Alkol kullanımıyla ilişkili regresyon analizinde ise katılımcıların alkol kullanma risk durumları sık sık okuldan evden kaçan arkadaşına sahip olanlarda (OR:33,96, %95GA 3,69-311,81, p=0,002) yüksek bulunmuştur.(Tablo 8)

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Alkol Kullanma Sıklıkları

Değişkenler	Kullanmıyor n(%)	Sadece 1 kez Denemiş n(%)	Kullanıyor n(%)	p
Öğrenim Gördükleri Okul				
Çameli Anadolu Lisesi	208(92,8)	4(1,8)	12(5,4)	0,375
Çameli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	93(96,9)	1(1,0)	2(2,1)	
Çameli Anadolu İmam Hatip Lisesi	37(86,5)	-	-	
Sınıf				
9	82(98,8)	-	1(1,2)	0,032
10	126(95,4)	3(2,3)	3(2,3)	
11	85(92,4)	7(7,6)	-	
12	49(98,0)	-	1(2,0)	
Cinsiyet				
Kız	200(96,6)	7(3,4)	-	0,023
Erkek	142(94,7)	3(2,0)	5(3,3)	
Şuan Yaşanılan Yer				
Aile yanı	336(95,7)	10(2,8)	5(1,5)	0,875
Aile yanında değil	6(100)	-	-	
Algılanan Gelir Durumu				
Gelir giderinden az	108(94,7)	6(5,3)	-	<0,001
Gelir giderine eşit	206(98,1)	3(1,4)	1(0,5)	
Gelir giderinden fazla	28(84,8)	1(3,0)	2(6,1)	
Kronik Hastalık				
Var	14(93,3)	1(6,7)	-	0,587
Yok	328(95,9)	9(2,6)	4(12,1)	
Psikiyatrik Hastalık				
Var	15(93,8)	-	1(6,2)	0,193
Yok	327(95,9)	10(2,9)	4(1,2)	
Algılanan Başarı Düzeyi				
Düşük	43(87,8)	5(10,2)	1(2,0)	0,054
Orta	278(96,9)	5(1,7)	4(1,4)	
Yüksek	21(100)	-	-	
Devamsızlık Yapma Durumu				
Yapmam	51(100)	-	-	<0,001
Çok gerekliyse yaparım	279(96,5)	6(2,1)	4(1,4)	
Hakkımın hepsini kullanırım	12(70,6)	48(23,5)	1(5,9)	
Disiplin Cezası Alma				
Evet	20(80,0)	4(16,0)	1(4,0)	<0,001
Hayır	322(97,0)	6(1,8)	4(1,2)	

Tablo 6. Öğrencilerin Arkadaş Çevresinin Zararlı Alışkanlıklarıyla İlgili Özelliklerine Göre Alkol Kullanma Sıklıkları

Değişkenler	Kullanmıyor n(%)	Sadece 1 kez Denemiş n(%)	Kullanıyor n(%)	p
Sigara İçen Arkadaş				
Hiçbirisi	244(97,2)	5(2,0)	2(0,8)	<0,001
Çok azı/Bazıları	85(94,4)	5(5,6)	-	
Çoğunluğu/Hepsi	13(81,3)	-	3(18,8)	
Alkol Kullanan Arkadaş				
Hiçbirisi				<0,001
Çok azı /Bazıları	280(98,2)	5(1,8)	-	
Çoğunluğu/Hepsi	57(91,9)	5(8,1)	5(50,0)	
	5(50,0)	-		
Sarhoş Olan Arkadaş				
Hiçbirisi				<0,001
Çok azı/Bazıları	319(97,3)	9(2,7)	-	
Çoğunluğu/Hepsi	22(84,6)	1(3,8)	3(11,5)	
	1(33,3)	-	2(66,7)	
Sakinleştirici veya Yatıştırıcı Kullanan Arkadaş				
Hiçbirisi	334(95,7)	10(2,9)	5(1,4)	0,836
Çok azı/Bazıları	8(100)	-	-	
Çoğunluğu/Hepsi	-	-	-	
Uçucu Madde Kullanan Arkadaş				
Hiçbirisi				0,013
Çok azı/Bazıları	336(96,0)	10(2,9)	4(1,1)	
Çoğunluğu/Hepsi	6(85,7)	-	1(14,3)	
	-	-	-	

Tablo 7. Öğrencilerin Arkadaş Çevresiyle İlgili Bazı Özelliklerine Göre Alkol Kullanma Sıklıkları

Değişkenler	Kullanmıyor n(%)	Sadece 1 kez Denemiş n(%)	Kullanıyor n(%)	p
Sorunlarından Bahsedilecek Arkadaş				
Var	269(95,7)	7(2,5)	5(1,78)	0,405
Yok	73(96,1)	3(3,69)	-	
Polisle Başlı Belaya Giren Arkadaş				
Var	39(92,9)	-	3(7,1)	0,002
Yok	303(96,2)	10(3,2)	2(0,6)	
Hırsızlık Yapan Arkadaş				
Var	17(100)	-	-	0,676
Yok	325(95,6)	10(2,9)	5(1,5)	
Sık Sık Okuldan veya Evden Kaçan Arkadaş				
Var	36(87,8)	1(2,4)	4(9,8)	<0,001
Yok	306(96,8)	9(2,8)	1(0,3)	
Madde Kullanan Arkadaş				
Var	19(90,5)	2(9,5)	-	0,137
Yok	323(96,1)	8(2,4)	5(1,5)	
Bilerek Başkasının Malına Zarar Veren Arkadaş				
Var	28(96,6)	-	1(3,4)	0,400
Yok	314(95,7)	10(3,0)	4(1,2)	
Ailenin Arkadaşları Beğenmesi				
Evet	287(96,6)	7(2,4)	3(1,0)	0,192
Hayır	55(91,7)	3(5,0)	2(3,3)	
Okulda Bağımlılık Eğitimi Alma İsteği				
Evet	231(96,3)	6(2,5)	3(1,3)	0,831
Hayır	111(94,9)	4(3,4)	2(1,7)	

Tablo 8.Öğrencilerin Sigara ve Alkol Kullanımı ve İlişkili Faktörler ile İlgili Regresyon Modeli

	Değişken	OR	%95GA	P
Sigara kullanımı	Disiplin Cezası Alma Hayır Evet	- 4,002	1,05-15,21	0,042
	Sigara İçen Arkadaş Hiçbirisi Çok azı/Bazıları Çoğunluğu/Hepsi	- 3,812 24,613	1,03-14,02 5,46-110,88	0,044 <0,001
	Ailenin Arkadaşları Beğenmesi Evet Hayır	- 4,629	1,50-14,23	0,008
Alkol Kullanımı	Sık Sık Okuldan veya Evden Kaçan Arkadaş Yok Var	- 33,96	3,69-311,81	0,002

TARTIŞMA

Araştırmamızda Denizli ilinin Çameli ilçesindeki liselerde öğrenim gören öğrencilerin sigara ve alkol kullanım sıklığı sırasıyla; %4,8 ve %1,4 saptanmıştır. Akkuş ve ark.ın 2015-2016 yıllarında Düzce ilindeki liselerde yaptığı araştırmada sigara içen öğrencilerin sıklığı %20,1 alkol kullanan öğrenci sıklığı %1,8 bulunmuştur (8). Tokat ilinde yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin sigara içme sıklığı %18 olarak saptanmıştır (9). Bülbül ve ark.'ın Kırıkkale'de yaptıkları araştırmada öğrencilerin sigara ve alkol kullanma sıklıkları %6 ve %6,2 dir.(10). Bu çalışmalara bakıldığında çalışmamızdaki sigara ve alkol kullanma sıklıklarının diğer illere göre daha az olduğu söylenebilir. Bu farklılık; diğer çalışmaların bizim çalışmamızın aksine il merkezlerinde yapılmış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Çalışmamızda erkek öğrencilerin sigara ve alkol kullanma sıklığı literatürdeki benzer çalışmalara paralel şekilde kız öğrencilerden yüksek saptanmıştır (8-11). Bu durum erkeklerin barlar, kahvehaneler gibi sigara ve alkol kullanımının fazla ve erişiminin görece kolay olduğu yerleri kızlara göre daha çok tercih etmesinin bir sonucu olabilir (8). Araştırmamızda disiplin cezası alan öğrencilerin ceza almayan öğrencilere göre daha fazla sigara kullandıkları saptanmıştır. Akkuş ve ark.ın çalışmasında da disiplin cezası alan öğrencilerin sigara içme sıklıkları daha yüksektir (8). Literatürde ceza alma ve akademik performans ile sigara vb. madde kötüye kullanımının ilişkili bulunduğu başka araştırmalar da mevcuttur (5,6). Bu durum disiplin cezası almış olmak gibi stres faktörlerinin sigaraya başlamada rol oynadığı veya sigara içmek gibi davranışların öğrencinin disiplin cezası almasına neden olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çalışmamızda arkadaşlarının çoğu sigara içen ve ailesi arkadaşlarını beğenmeyen öğrencilerde sigara içme sıklığı daha yüksek bulunmuştur. Sigara içen arkadaş varlığı ve ailelerin arkadaşları beğenmemesinin sigara içme sıklığı ile ilişkili olduğu benzer başka araştırmalarla da gösterilmiştir (8,9,12). Wisk ve arkadaşlarının çalışmasında ise 398 katılımcının %30,9'u geçen yıl alkol kullandığını bildirdi. İlaçlar, okul ve hastalık durumu üzerindeki etkilerle ilgili endişeler en sık saptanan içmekten kaçınma yada sınırlama nedeni idi; alkol ve aile öyküsü ile ilgili önceki olumsuz deneyimler en az saptananlardı (14). Özellikle genç yaşlarda alışkanlık edinmede arkadaş çevresinin oldukça önemli olduğu ve ailelerin çocuklarının arkadaşlarını beğenmemesinin arkadaşlarının sigara içiyor olmasının bir sonucu olarak düşünülürse bu durum şaşırtıcı değildir. Yaptığımız araştırmada lise öğrencilerinde alkol

kullanım sıklığı okuldan veya evden kaçan arkadaş varlığı ile ilişkili bulunmuştur. Düzce ilinde lise öğrencilerinde yapılan çalışmanın bulguları da bizim çalışmamıza benzer şekildedir (8). Öğrencilerin aile veya öğretmenler gibi yetişkinlerin gözetiminden uzak olan arkadaşlarının etkisi altında kalarak veya daha kolay alkol kullanabilmek için okuldan veya evden kaçan arkadaşlarına özenerek alkol kullanıyor olduğu düşünülebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Denizli ili Çameli ilçesinde lise öğrencilerinin sigara ve alkol kullanma sıklıklarının %4,8 ve %1,4 olduğu; sigara içme sıklığının erkek öğrencilerde, disiplin cezası alan öğrencilerde, arkadaşlarının çoğu sigara içen öğrencilerde, ailesi arkadaşlarını beğenmeyen öğrencilerde; alkol kullanma sıklığının okuldan veya evden kaçan arkadaşı olan öğrencilerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Okullarda öğrencileri kötü alışkanlıklar ve zararları konusunda bilgilendirecek eğitimler düzenlenebilir, ve öğrencilerin sigara ve alkole başlamasına neden olan risk faktörlerini daha detaylı inceleyecek epidemiyolojik çalışmalar yapılarak aile ve arkadaş özellikleri başta olmak üzere belirlenen risk faktörleriyle dikkat çekilebilir.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization, www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco. Erişim tarihi: 26 Nisan 2021
2. Kara, F. A., Adana, F., & Türkol, Z. (2018). Çalışan adolesanlarda sigara kullanım durumu. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 1(1), 1-4.
3. Kurtuluş, Ö., Kırbas, Ş., Ferhat, A., İbrahim, G., & Meliha, U. Adölesanların Sigara İçme Alışkanlık Düzeyleri Ve Bunu Etkileyen Faktörlerin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 20-32.
4. Xi, B., Liang, Y., Liu, Y., Yan, Y., Zhao, M., Ma, C., & Bovet, P. (2016). Tobacco use and second-hand smoke exposure in young adolescents aged 12–15 years: data from 68 low-income and middle-income countries. *The Lancet Global Health*, 4(11), e795-e805.
5. Oyewole, BK., Animasahun, VJ., & Chapman, HJ. (2018). Tobacco use in Nigerian youth: A systematic review. *PloS one*, 13(5), e0196362.
6. Ulukoca, N., Gökgöz, Ş., Karakoç, A. (2013). Kırklareli Üniversitesi Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Sıklığı. *Firat Tıp Dergisi*, 18(4), 230-234.
7. Çavdar, S., Sümer, EÇ., Eliaçık, K., Arslan, A., Koyun, B., Korkmaz, K., Kanık, A., Erginöz, E., Ercan, O., Alikışıfoğlu, M. (2016). İzmir’de liseye devam eden ergenlerin sağlık davranışları. *Türk Pediatri Arşivi*, 51, 22-34.
8. Akkuş, D., Karaca, A., Şener, D., Ankaralı, H. (2016). The Prevalence of Tobacco and Alcohol Use in High School Students and the Affecting Factors. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 22 (1), 36-45 . DOI: 10.21673/anadoluklin.245632
9. Emekdar, G., Çıtlı, R., Önder, Y., Bulut, Y., Yaşayancan, Ö., Kazancı, N., Sönmezgöz, E., Eğri, M. (2017). Tokat İli Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde Sigara İçme Prevalansı ve Etkileyen Faktörler . *Çağdaş*

Tıp Dergisi , 7 (1) , 58-66 . DOI: 10.16899/gopctd.286207

10. Bülbül, S , Güçlü, M , Mısırhoğlu, E . (2013). Kırıkkale İl Merkezi İlköğretim ve Lise Öğrencilerinde Sigara ve Alkol Alışkanlıkları ve Etkileyen Faktörler . *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi* , 7 (4) , 168-172 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/pub/tchd/issue/44408/549750
11. Mete, B , Söyiler, V, Pehlivan, E. (2020). Adölesanlarda Sigara İçme ve Madde Kullanma Prevalansı. Retrieved 26 April 2021, from https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/985953
12. Evren C, Evren B, Bozkurt M. Tobacco use among 10th grade students in Istanbul and related variables. *Asian J Psychiatr*. 2014 Apr;8:69-75. doi: 10.1016/j.ajp.2013.11.016. Epub 2013 Dec 1. PMID: 24655632
13. Akanbi, M I ; Augustina, G ; Theophilus, A B ; Muritala, M ; Ajiboye, A S. (2015). *Journal of Education and Practice*, 6 (28) 108-112.
14. Wisk, L.E., Magane, K.M., Levy, S. and Weitzman, E.R., 2020. Alcohol use behaviors and reasons to abstain from or limit drinking among medically vulnerable youth. *Journal of addiction medicine*, 14(4), p.311.
15. Burak, M.E.T.E., Söyiler, V. and Pehlivan, E., 2020. Adölesanlarda sigara içme ve madde kullanma prevalansı. *Bağımlılık Dergisi*, 21(1), pp.64-71.